

szála peng a szélben — bodzaillatú füst száll — távoli szikrák — kazlak — köpikkelyes út — almafa — tengeriföldek — és így tovább, végig a versen. És ugyanakkor a személyes, a közösségi, sőt a történelmi lét világosan kibontható szimbolikája, kérdések és válaszok, amelyek mindegyike jelképi erővel sugall egy igen erős, összefoglaló állapot- és létérzést, életértelmezést. Nem lineárisan fejlődik ki ez a mondanivaló a versből, nem az életképi indítás emelkedik a vers során fokozatosan jelképi erőre, a költemény nem írható le a konkrétól az általánosig, a jelenségtől az értelmezésig húzódó ívvel. A kettő együtt, egyszerre szerepel. Talán ez a jellegzetesség — amely éppen nem csak a *Csontkorall*ról mondható el — a magyarázata annak is, miért nincs óda, ódaszerű kompozíció a kötetben. Ennek alapsajátossága: a lineáris építkezés, a retorikus szerkesztésmód; a fokozás alkalmazása teljességgel idegen Szöllősi poétikájától. A többrétű, egyszerre számos összefüggést felvillantó alkotásmód, a képek összetettsége, jelképisége akadályos dálnak is: egynemű, tiszta bensőséget sugárzó alkotás, az ehhez szükséges egyszerűség, szinte naivság diametris ellentétben állnak az ismertetett írásmóddal. Talán ez a nyitja Szöllősi költészete tömörségének is. Tömörségen nyilván nem az értendő, hogy kevés szóval sokat mondjunk el: Szöllősi Zoltán sok szót használ, képeknek, metaforáknak, metonimiáknak éppen nincs szűkében, csakhogy minden versalkotó elem, minden motívum gazdag összefüggés-rendszerbe illeszkedik nála. Ezért is olyan egyszerűek, köznapiak, tájból, természetből vettek a képei. Bonyolult jelzések, művelődéstörténeti elemek, rájátszások stb. nem bírnák el azt a terhet, amit a költő egy-egy hasonlatra, figurára halmoz.

Legjobban látható, érezhető ez a felütéseknél, a versek indításainál.

Ami ezekben a versindításokban igazán lenyűgöző, az a komplexitásuk. Egy-egy többszörösen összetett, egymásba ötvözött metafora mindegyik. Előlegezik, sejtetik, sugallják a mondandó polifóniát. Ezt a hangot végig kitartani persze roppant nehéz. Nem is sikerül mindig. De ha esik is a dikció, ha egyneműsödik is a hangnem, ha betű szerinti, litterális értelemre csökken is a versbeszéd, az igény változatlan. A részletzsépségek, a kevésbé sikeres versekben is gyakori találatok, erős sorok ugyanarról a versmodellről tanúskodnak, amit a végigvitt, érett, kiemelkedő költemények szemléltetnek.

És ez a másik, a szerző érettségét, nem kezdő voltát aláhúzó sajátosság: nem kísérletezik, nem keresi azt a fogást, hangvételt, formálási módot, amely igazán az övé, amelyben kinyilváníthatja magát és mondandóit, hanem eszközeit biztosan kezelő, irányát, alkatát ismerő alkotó áll előttünk, egy bizonyos világ, egy meghatározott élménykör üzeneteit megfogalmazó, versbe emelő költő. (*Kozmosz*, 1974.)

VAJDA KORNÉL

Néphagyomány és zenekultúra

VÁLOGATÁS KODÁLY ZOLTÁN ÍRÁSAIBÓL

Nemrégiben jelent meg második kiadásban Kodály Zoltán összegyűjtött írásainak két kötete, a *Visszatekintés*. Régóta szükség volt rá, hiszen az első kiadás tíz évvel ezelőtt, 1964-ben látott napvilágot. Az a kis kötet, amely nagyobb részt erre a gyűjteményre támaszkodik, különleges szerepet vállalt magára: a romániai magyar olvasónak mutatja be Kodály Zoltán írásait.

A Kriterion könyvkiadó Magyarországon is jól ismert és kedvelt sorozata, a „Téka” azonban igen szűkre szabta a terjedelmet. Mit lehet nyújtani egy olyan

hatalmas életműből, mint a Kodályé, nem egészen háromszáz kis formátumú oldalon bevezető tanulmánnyal és jegyzetekkel együtt? Egy vitathatatlan adottság megkönnyítette a válogató munkáját. Kodály cikkei és tanulmányai mindenkor olyan egyenletesen magas igénnyel íródtak, hogy lehetetlen „gyengén” válogatni belőlük. A válogató felelősségét ez a körülmény azonban csak látszólag enyhíti. A valóságban inkább nehezebb a dolga. Mert ki tudja igazán csálthatatlanul eldönteni, hogy a témérdek fontos gondolat és mondanivaló közül, melyeké az elsőbbség.

Katona Ádám, a *Néphagyomány és zenekultúra* címet viselő kötet összeállítója küzdött meg ezekkel a gondokkal a lehetőségekhez mérten kitűnően. Sikerral győzte le a kis terjedelemnek azt a csábító veszélyét, hogy a sokoldalú kodályi életműből csupán egyet emeljen ki, és annak értékét hangsúlyozza. Ez is járható út lett volna, s lehet, hogy mélyebbre visz Kodály Zoltán világába, lehet, hogy közelebb hozza arcát. Mégis sokkal igazabb megoldás volt a mindből kevés, de minden fontos vonás fölvilágítása. Így a legfrissebb Kodály-válogatás olvasója megismerkedik mindenekelőtt a zenefolkloristával és a zenetörténésszel, majd a beszélt, de legfőképpen a zenei anyanyelv nagy pedagógusával, végül a zeneszerzővel. A válogatás jó érzékkel nem szilánkokat, még csak nem is ágakat hasogatott le, hanem magát a tölgyet mutatta meg. Igaz, távolról, mert kötötték lehetőségei, de megőrizte Kodály életművének épségét. Aligha lehet többet kívánni az adott keretek között.

Jószérivel vitatkoznók, hogy a közismerten jelentős írások mellől miért hiányoznak hasonlóan nagyok és jelentősek, a kötet olvasása azonban lefegyverez. Kodály Zoltán gyakran ismételte gondolatait. De ezek az ismétlések sosem váltak terhesekké, hanem ma is a jó tanár évről évre megújuló mindig friss tanításaként hatnak. Csakis ezzel a módszerrel lehetett szívósan nevelni, és az eleinte szinte áthághatatlan falakat megbontani. Így aztán a válogatás bizvást előnyben részesíthetett olyan írásokat, amelyekben a legtömörebben fogalmazta meg mondanóit. Kodály más tekintetben is „kezére játszott” a válogatónak: stílusa egyszerű, csak a lényeges közölnivalót mondja, nem viszi az olvasót vagy a hallgatót még kellemes sétákra sem; ha azok kerülő utak, ezért ebben a kötetben nincs egyetlen fölösleges mondat sem.

Katona Ádámnak, mint a bevezető tanulmány írójának is, többfajta feladattal kellett szembenéznie. Dicséretes szerénység, hogy az esztéta és a kritikus az ügy érdekében le tudott mondani az új és egyéni vélemény írásba foglalásáról. Ebben az esetben ugyanis más dolga volt. A sorozat arculéhez igazodott, közvetített és magyarázott. Ízelítőt adott a hatalmas Kodály-irodalomból, mindabból, amit Kodály Zoltánról tud a zenetudomány. Rövid életrajzot írt, vigyázva, hogy ne maradjanak ki belőle a legfontosabb zeneművek; kis magyar és egyetemes zenetörténetet írt, annyit, amennyi elegendő legfontosabb zeneszerzői törekvéseinek megértéséhez; nem fukarkodott a művelődéstörténeti magyarázatokkal, csak teljesebb legyen az olvasó Kodály-képe. Volt gondja arra is, hogy mértékkel, jó aránnyal utaljon az erdélyi magyarság és Kodály kapcsolatára. Hogy éreztesse azoknak a támadásoknak az elvi háttérét, amelyek az ifjú, majd az idős Mestert érték, és visszautasítsa azokat a törekvéseket, amelyek szembe akarják állítani legjobb barátjával, Bartók Bélával, vagy valamifajta igaztalan rangsorolással választanak szét e „példamutató nagy ikerpár”-t. Ha valamelyes hiányérzetünk mégis marad, az attól van, hogy jóllehet nekilendül, de csak utalásokkal helyezi el Kodály Zoltán alakját a 20. századi magyar kultúra többi nagy alkotója, illetőleg azok művészi törekvései között, holott ezt írása célkitűzése és igényessége szerint megtehetette volna.

A legújabb Kodály-válogatás darabjai mind időszerűek, mind a mához szólnak. Van-e fontosabb ennél, még ha csak egy korszával merít a tengerből ez a kis kötet? (*Kriterion*, 1974.)

KÓSA LÁSZLÓ